

ЭМПИРИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР ЭМПИРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

ӘОЖ 159.9.

Каирова, Б.К.,
психология кафедрасының аға оқытушысы
А.Байтұрсынов ат. ҚӨУ
Қостанай, Қазақстан
Ибраева, Р.Ж.,
қауымдастырылған проф.
А.Байтұрсынов ат. ҚӨУ
Қостанай, Қазақстан
Сатқангулова, Г.Ж.,
педагогика ғылымдарының магистрі
А.Байтұрсынов ат. ҚӨУ
Қостанай, Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫНЫҢ ГЕНДЕРЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Түйіні

Мақалада студент жастардың оқу мотивациясының гендерлік ерекшеліктері теориялық талданып, эмпирикалық зерттелді. Теориялық талдауда шетелдік, ресейлік, отандық ғалымдардың оқу танымдық мотивация және оның гендерлік аспектісі қарастырылды. Эмпирикалық зерттеуге тақырыпқа сәйкес психодиагностикалық әдістемелер талданып, студенттермен зерттеу жұмыстары жүргізілді. Зерттеудің нәтижелері студенттердің оқу мотивациясын анықтауға негіз беретін «білімді меңгеру», «мамандықты игеру», «білімге деген құмарлық», «қиял», «күрделілікті ұнату», «іс-әрекетке бағыттылық», «өзінің ішкі мүмкіндіктерін ашуға деген бағыттылық» көрсеткіштері бойынша зерттеу тобына енген студенттердің гендерлік ерекшеліктерді анықтады.

Кілт сөздер: оқу-танымдық іс-әрекет, танымдық белсенділік, гендер, гендерлік айырмашылық, гендерлік теңдік, гендерлік білім, мотив, мотивация, оқу мотивациясы.

1. Кіріспе

Қазіргі кезде елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне өтуге байланысты оқу-тәрбие үрдісіне елеулі өзгерістер енгізілуде. Соған байланысы, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, пайда болуда.

Келер ұрпаққа қоғам талабына сай сапалы білім, саналы тәрбиемен қатар, гендерлік білім беру мәселесіне ерекше көңіл бөлінуде. Бүгінгі таңда жастарға гендерлік білім берудің әдіснамасы, ғылыми әдістері мен мазмұны, оқу бағдарламасына енгізілген. Біздің елімізде гендерлік білім беру батыстық, шығыстық парадигмалармен қатар ұлттық таным-түсінікті басымдыққа ала отырып, өзіндік қазақстандық нұсқасы құрылуда. Ол «Болашаққа бағдар – рухани жаңғыру» бағдарламасында айқын анықталған: ұлттық рух пен ұлттық сананың кемелденуіне, ұлттық салт-дәстүріміз бен тілімізді, мәдениетімізді сақтауға, бағалауға, уақыттың талабына сәйкес жаңғыртуға, гендерлік теңдікті сақтай отырып, жастардың жаһандық дүниетанымын қалыптастыру. Осы мақсатты көздей отырып, зерттеу жұмысына қатысушы респонденттермен психодиагностикалық жұмыстар мен қатар «гендер» түсінігі, гендерлік теңдік, гендерлік саясат мәселелері бойынша кеңестер жүргізілді. Қазіргі жаһандану үрдісі

өмір салтымыздың барлық саласына еніп, келер ұрпақтың санасын, дүниетанымын, құндылықтар жүйесінің үйлесімді дамуына, ұлы бабаларымыздың лайықты ізбасарлары болуы үшін барлық мүмкіндіктер туындауда. Білім беру саласында да халықаралық интеграциясы дамуда, соның нәтижесінде білім беру ұлттық басымдық категориясынан әлемдік басымдық категориясына өтуде. Осы ретте айта кететін мәселе, ол жаһандану жағдайында интеллектуалды, шығармашылық, бәсекеге төтеп бере алатын құзіреттіліктермен қатар, бүгінгі қазақстандық жастардың гендерлік теңдікті ұстаната отырып, әйел – анаға, жұбайға, қарындасқа, қызға, ер адам – әкеге, жұбайға, ағаға, ұлға деген құрмет, сыйластық сезімдерін нығайту өзекті мәселеден күнделікті мінез-құлық тәртібіне айналдыру болып табылады.

2. Материалдар мен әдістер

Психология ғылымында гендерлік зерттеулер, жеке және жыныстық айырмашылық мәселелерін анықтаудан басталды. Гендер ұғымы, психология ғылымына өткен ғасырдың 60 жылдарының соңында енді. Жыныстың психологиялық ерекшеліктерін, соның ішінде әйел психологиясын зерттеуде Карен Хорни ғылымға үлкен үлес қосты. Балалардың отбасы әлеуметтену институтында жинаған жыныстық айырмашылықтар мен әлеуметтік рөлдер туралы тәжірибесі, олардың феминдік және маскулиндік көзқарастарының қалыптасуына ықпалын Е.Макоби, К.Джеклин, А.Эрхард еңбектерінде қарастырған.

Гендерлік психологиясы түрлі жыныстағы адамдар арасындағы психологиялық айырмашылықтар, әлеуметтік жыныстық рөлдік дифференциация мен стратификация, маскулиндік және феминдік мәдени таптаурындары, ұлдар мен қыздардың, әйелдер мен еркектердің әлеуметтену ерекшеліктері, нақты жыныстың өкілі ретіндегі жеке адамның әлеуметтік-психологиялық идентификациясы мәселелерін қарастырады. Б.Г. Ананьев пен И.С. Кон гендерлік психология саласындағы зерттеулерінде студент жастардың танымдық ерекшеліктері, оқу мотивациясы, әлеуметтік қызығушылықтары мәселесінің гендерлік айырмашылықтарын қарастырған.

Психология ғылымында мотив, мотивация мәселесі жан жақты зерттелген феномен болып табылады. Л.И. Божович мотивацияны өз зерттеулерінде мынадай психологиялық ұғымдармен байланыстыра зерттеп тұлғаның талап-тілегі, ниеті, құштарлығы, қызығушылықтарымен қатар қойса, Е.П. Ильин мен Х.Хекхаузен тұлғаның қажеттіліктері мен талаптары, епіліктері мен қабілеттіліктері, П.А. Рудик ойлау мен сезімді мотивпен байланыстра зерттеген. Ал, К.К. Платонов психикалық үрдістер, психикалық көңіл күй мен тұлғаның даралық ерекшеліктері мен қасиеттерінің жиынтығын мотивациялық өріс шеңберінде қарастырған. С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев, А.Маслоу мен К.Виллюнас тұлғаның қажеттіліктері мен әлеуметтік бағыттылығымен байланыстырса, ал, В.С. Мерлин мотивацияны тұлғаның ниеттеніп, іс-әрекетке мақсаттана бағытталуы, Л.И. Анциферова адамның мотивтерін оның құндылықтарымен, К.А. Абульханова-Славская өмірлік стратегияларымен байланыстыра зерттеген.

Білім алушылардың білім сапасын психологиялық тұрғыда теориялық және эксперименталды негіздеуде, оның ғылыми принциптерін жасаған кеңестік психологтар Л.С. Выготский, Д.Б. Эльконин, В.В. Давыдов, Н.Ф. Талызина т.б. Бұл теориялар білім беру жүйесінде маңызды орынға ие болып, көп жылдар бойы білім алушылардың сапалы білім алуына, оқу мотивациясын жоғары деңгейге көтеруге, танымдық іс-әрекетті үйлесімді ұйымдастыруға мүмкіндік берді. А.А. Реан, Е.П. Ильин, Л.И. Божович, А.К. Маркова танымдық мотивацияның гендерлік айырмашылықтарын зерттей отырып, әр бір жас кезеңінде өзіндік ерекшеліктерін анықтаған.

Қазақстандық психолог ғалымдар С.М. Жақыпов, Ж.Ы. Намазбаева, Қ.Б. Жарықбаев, Х.Т. Шерьяздановалар еңбектерінде білім алушылардың оқу мотивациясы мәселесі кеңінен зерттеліп, профессор С.М. Жақыповтың біріккен диалогтық танымдық іс-әрекеттегі мотивация, профессор Ж.Ы. Намазбаеваның жеке адамның әлеуметтік-танымдық дамуы тұжырымдамалары жасалды. Х.Т. Шерьязданова, Г.М. Касымова әр түрлі мамандықтарда оқитын студенттердің оқу мотивациясының гендерлік ерекшеліктерін зерттеген.

Жалпы психологиялық контексте мотивация күрделі бірлестікті, субъектілік қажеттіліктер, қызығушылықтар, құмарлықтар, мақсаттар, мұраттар түрінде көрінетін және де тікелей адамзат іс-әрекетінің детерминациясын анықтауға мінез-құлықтың қозғаушы күштерінің бірлігін білдіреді. Түпкі мағынасында, мотивациялық өрісі тұлғаның көптеген ішкі қасиеттерін біріктіретін күрделі құбылыс. Мотивация осы көзқарас тұрғысынан тұлғаның өзегі ретінде түсіндіріледі, оның іс-әрекетіне, мінез құлқына бағыттылық беріп, құндылық бағдары, ұстанымдары, ерік-жігері сияқты қасиеттерінің сапаларын анықтайды. Бір сөзбен айтқанда тұлғаның әлеуметтік-психологиялық мінездемелерін топтастырады. Осылайша, әртүрлі тұрғыдан қарастырыла отырып, мотивация көптеген ғалымдардың зерттеуінде адамның іс-әрекеті мен мінез-құлқының детерминациясы ретінде әлеуметтік-психологиялық факторлардың жүйесі, жиынтығы ретінде қарастырылып, тұлғаның психикалық өмірін құрайды.

Жас өспірімдік кезең студенттік кезеңмен қатар келеді. Мектеп оқушыларымен салыстырғанда студент жастардың оқу мотивациясында едәуір өзгерістер пайда болады, оған әлеуметтік-психологиялық себептері мен қатар гендерлік айырмашылықтар да ықпал етеді. Жасөспірім шақтағы ұлдарда да қыздарда да психикалық дамуының ішкі және сыртқы факторлары ретінде әлеуметтік белсенділік, қоғамдық мәртебе мәселесі жетекші рөлге ие болады, кемелдік сезімі қалыптасады, өзінің, ересектердің, құрдастарының ішкі жан дүниесіне үңіліп, өздерінің құндылықтар жүйесін, танымдық қызығушылықтар өрісінің кеңейтуге талпынады.

Гендерлік өзгешеліктерді зерттеу арқылы «ерлер» мен «әйелдер» мәселесін шешуде салауатты шешім қабылдау, олардың табиғи ерекшеліктерін ескеру, қоғамдық ортада үйлесімді өздерін жүзеге асыру болып табылады.

Г.И. Шукинаның ойынша, өзара әрекеттесу, қарым-қатынаста эмпатиялық қабілетті білдіру қыздарда жоғары болса, ер балаларда ұстамдылық, логикалық-аналитикалық қасиеттер басым келеді. Қыздар өзге адамның көңіл күйін дауыс тембрі, экспрессивті көріністері арқылы түсіне біледі, өзге адамға ықпал ету тиімділігін анықтай алады. Қыздар басқа адамдарды бағалау кезінде ерлерге қарағанда едәуір мейірімді, эмпатиялы болып келеді. Студенттік кезеңде гендерлік өзгешеліктер анағұрлым айқындалады. Осы жас кезеңінде гендерлік түсінік жыныстық рөлді ұғынып, қабылдаумен және кейбір студенттердің отбасын құрып, ата-ана атануы, жаңа гендерлік рөлдерге ие болуы маңызды гендерлік қасиеттердің нышандарын қалыптастыруға негіз береді.

Студенттердің оқу-танымдық мотивтерінің гендерлік ерекшеліктерін зерттей отырып, автор, оқу әрекетінде көрінетін «әлеуметтік мотивтер», яғни, ұжым алдындағы жауапкершілік, қоғамдық ортада маңызды мәртебеге ие болу, стипендияны иелену т.б. жетекші орынға көтерілетінін анықтаған [1, 351с.].

С.И. Самыгинаның ойынша, студенттердің оқу мотиві оның таңдаған мамандығына, жоғарғы оқу орнына әлеуметтік-психологиялық бейімделуіне және болашақта өзін-өзі кәсіби жүзеге асыру үшін анықтаған мақсаттары мен міндеттері шешуші рөл атқарады. Дегенмен, автордың ойынша, кейбір студенттер мамандық таңдауға жеңіл-желпі қарап, оқуға түскеннен кейін өзінің кателескенін түсінген жағдайда, олардың оқу мотивациясы күрт төмендейді, ал енді біреулері оқу-тәрбие үрдісінде кездескен қиындықтарды еңсере алмауына байланысты оқу үрдісін тоқтатады. Мұндай келеңсіз жағдай ұлдардың да, қыздардың да арасында кездеседі [2, 118]. М.В. Чураковтың пікірінше, студенттерді түрлі қоғамдық ұйымдар, спорт, өнер, еңбек сияқты қызмет түрлеріне жұмылдыра арқылы әлеуметтік қызығушылықтарын көтермелей отырып, оқу-танымдық мотивациясын жандандыру мәселесін көтереді. Қоғамдық пайдалы іс-әрекеттерді орындау кезінде студенттердің әлеуметтік қажеттіліктері қанағаттануы нәтижесінде әлеуметтік маңызды іс-әрекеттерді орындауға саналы түрде ұмтылады, үйлесімді қарым-қатынас орнатуға, беделді мәртебеге ие болуға, оқу үрдісінде өзінің дербестігі мен қабілеттерін көрсетуге, оқу іс-әрекетіне қызығушылығын оятуға жағдайлар тудырады [3, 121]. Дегенмен, Л.И. Столярчук, С.А. Коробкова өздерінің зерттеулері бойынша қыз балалардың ер балаларға қарағанда оқу саласында болсын, әлеуметтік пайдалы іс-әрекеттерге қатысуда да белсенділігі жоғары болып, олар белгілі бір әлеуметтік мәртебеге ие болуға

тырысуы жоғары екендігін анықтаған [4, 45-51].

Студенттердің оқу-танымдық мотивациясы оқытушылардың өз пәнін оқытуда белсенді оқыту технологияларын, шығармашылыққа бағыттайтын оқу тәсілдерін қаншалықты көп қолданса, студенттердің де сол бейінді пәнді оқуға қызығушылықтары соншалықты артады. Сонымен қатар, студенттердің өзіндік оқу мотивациясын көтеруге ықпал ететін негізгі амалдардың бірі – студенттің қызығушылықтарын ескере отырып, шығармашылық тапсырмаларды беру, болашақ мамандығына сәйкес өндірісте жобалық ғылыми-зерттеу жұмыстарына жұмылдыру, оның өзіндік шығармашылық, танымдық іс-әрекеттер орындауына негіз беретін тапсырмаларды беру болып табылады.

Студенттік кезеңде жоғары білім алу және қызықты танымдық іс-әрекеттер жасау тән. Сондықтан да оқу мотивациясын белсендіруге, қалыптастыруға ықпал ететіндей оқу-тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру, мамандығы бойынша беделді адамдармен кездесулер өткізу, қоғамдық-тәрбие жұмыстарын өткізуде олардың пікірін ескеру маңыздылығын ескеру қажет.

3. Нәтижелер мен талқылау

Тұлғаның гендерлік ерекшеліктерін теориялық, эмпирикалық зерттеу әрбір жас кезеңіндегі ұл бала мен қыз балада жыныстық сәйкестікке сай келетін психологиялық қасиеттері мен әлеуметтік бағыттылығының жиынтығын анықтауға мүмкіндік берді.

Студенттердің оқу мотивациясының гендерлік ерекшеліктерін зерттеу мақсатында А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің «Психология» мамандығында оқитын студенттермен зерттеу жұмыстары жүргізілді. Зерттеу жұмысына 52 студент қатысып, гендерлік ерекшеліктері бойынша екі топқа бөлінді. Зерттеу нәтижелерін келесі психодиагностикалық әдістемелер арқылы алынды: «Студенттердің оқу мотивациясын зерттеу» (Т.И. Ильина), «Танымдық қызығушылықтар мен шығармашылық белсенділікті анықтау» (Е.Е. Туник) және «Тұлғаның бағыттылығын анықтау» (Б.Басса) әдістемесі қолданылды.

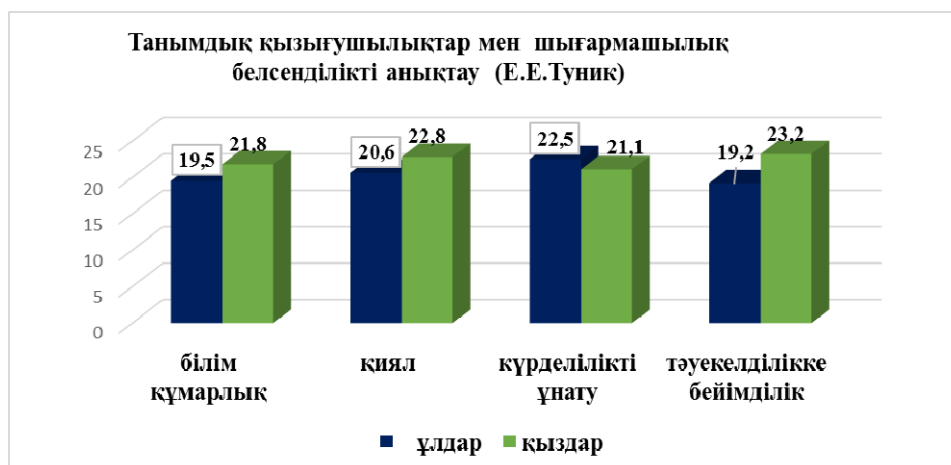
Зерттеу жұмыстарының нәтижесі келесідей қорытынды жасауға мүмкіндік берді:

«Студенттердің оқу мотивациясын зерттеу» (Т.И. Ильина) әдістемесі студенттердің «білімді меңгеру», «мамандықты игеру», «диплом алу» шкалалары бойынша оқу-танымдық белсенділіктерін анықтауға мүмкіндік береді. Студенттердің берген жауаптарын гендерлік ерекшеліктері бойынша салыстырмалы талдау нәтижесінде «білімді меңгеру», «мамандықты игеру» шкалалары бойынша қыздардың көрсеткіштері жоғары болды. Олай болса, білім алуға ұмтылу, кәсіби білімге қызығушылық таныту, кәсіби білімді игеруге және болашақ кәсібіне сәйкес маңызды қасиеттерді қалыптастыруға ұмтылу қыздарда ұлдарға қарағанда басымырақ болды. Қыздар өздерінің болашақ мамандықтарына, кәсіби дайындығына жауапкершілік танытады, дегенмен, кейбір студенттердің берген жауаптары өте жоғары оқу мотивациясын байқатса, енді біреулерінің көрсеткіштері орташа диапазонда орналасты. Сондықтанда зерттеу жұмысына енген барлық қыздардың оқу мотивациясы жоғары деп айтуға болмайды. «Диплом алу» шкаласы бойынша ұлдар мен қыздардың көрсеткіштері арасындағы айырмашылық шамалы, яғни зерттеу тобындағы студенттер жоғарғы оқу орнын аяқтап, диплом алуға тырысады. Оны төмендегі 1 суреттен көруге болады:

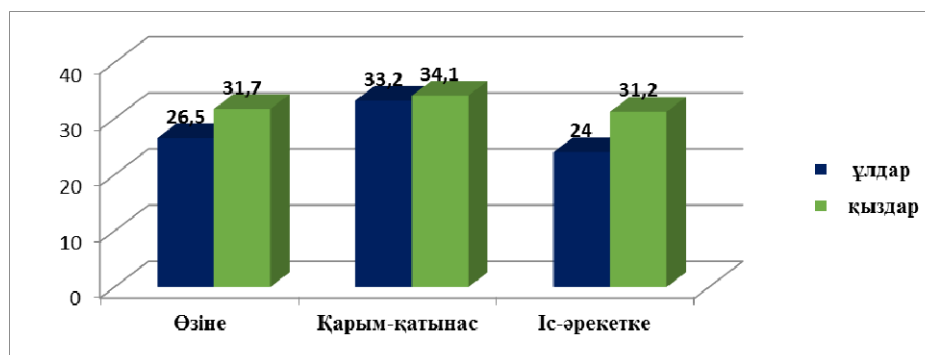
Сурет 1. Студенттердің оқу мотивациясын зерттеу (Т.И.Ильина)

Келесі қолданылған әдістеме «Танымдық қызығушылықтар мен шығармашылық белсенділікті анықтау» (Е.Е. Туник) әдістемесі. Әдістеменің мақсаты: респонденттердің білім алуға деген талпынысын, шығармашылық белсенділігін, білімді меңгеруде күрделілікті ұнату, белгісіз ақпаратты танып білуге, игеруге деген қызығушылық, тәуекелділікке бел буып, танымдық әрекеттер жасау мүмкіндіктерін анықтау. Зерттеу жұмыстарының нәтижелері «білімге құмарлық», «қиял», «тәуекелділікке бейімділік» шкалалары бойынша қыздардың көрсеткіштері жоғары болды. Олай болса, қыздар ұлдарға қарағанда кәсіби жан-жақты білім алуға, шығармашылық танытуға, пәндер бойынша белгісіз ақпараттарды өзінен іздеп табуға, оқу әрекетінде кездесетін қиындықтарды жеңуде тәуекелділікке, шешім қабылдап әрекет етуге дайындығының басымдығын көрсетеді. Дегенмен алғашқы әдістеменің көрсеткіштеріндей қыздардың жауаптарының арасында орташа көрсеткіштерге ие болса, ұлдардың жауаптарында да жоғарғы көрсеткіштер кездесті. Бірақ, орташа есеппен алғанда қыздардың көрсеткіші ұлдарға қарағанда жоғары диапазонда орналасты. Ұлдар қыздарға қарағанда «күрделілікті ұнату» шкаласы бойынша біршама жоғары көрсеткішке ие болды. Жауаптарды талдау барысында төрт студент осы шкала бойынша өте жоғары ұпай таңдаған. Гендерлік ерекшеліктері бойынша қыздар жетістіктерін ашық, эмоционалды қабылдаса, ұлдар сабырлылық, ұстамдылық танытады. Мұны зерттеу жұмыстарының нәтижелері де байқатады. Оны төмендегі 2 суреттен көруге болады.

Сурет 2. Е.Е. Туниктің «Танымдық қызығушылық және шығармашылық белсенділікті анықтау» әдістемесінің нәтижелері

Үшінші қолданылған әдістеме «Тұлғаның бағыттылығын анықтау» (Б.Басса). Әдістеменің мақсаты зерттеу жұмысына қатысушы респонденттердің «өзіне», «қарым-қатынасқа», «іс-әрекетке» деген бағыттылығын анықтау. Төмендегі суреттен көріп отырғанымыздай қыздардың «өзіне», «іс-әрекетке» бағыттылықтары ұлдарға қарағанда жоғары көрсеткіштерге ие болды.

Сурет 3. «Тұлғаның бағыттылығын анықтау» (Б.Басса) әдістемесінің нәтижелері

Олай болса, қыздар өздерінің ішкі потенциалдық мүмкіндіктерін ашуға, оны оқу-танымдық іс-әрекетте қолдануға, оқу әрекетінде жетістіктерге жетуге тырысуы ұлдарға қарағанда басымырақ. Студенттік кезде жастардың құндылықтар жүйесі белсенді дамиды, қоғамдық ортадағы әлеуметтік мәртебесі, болашақ кәсібі бойынша тұлғалық қасиеттерін дамыту мәселелеріне көңіл аударады. Студенттердің ішкі жан дүниесін байытуға, дүниетанымын кеңейтуге итермелейтін әлеуметтік мотивтері мен танымдық қызығушылықтары болып табылады. Осындай қасиеттер ұл балалардың арасында да кездесті, оны біз ұлдар мен қыздардың нәтижелерін салыстыра талдауда байқадық, екі көрсеткіштің арасындағы айырмашылық онша үлкен емес. Қыздардың арасында орташа, орташадан төмендеу көрсеткіш 2 студенттен кездессе, ұлдардың арасында 4-5 студенттен кездесті. Сондықтанда қыздардың оқу мотивациясы, танымдық қызығушылықтары мен шығармашылық белсенділігі ұлдарға қарағанда жоғары көрсеткіштерге ие болды.

4. Қорытынды

Қазіргі кезде өскелең ұрпақтың интеллектуалдық, шығармашылық дамуы өзекті мәселелердің қатарында тұрса, олардың гендерлік ерекшеліктеріне байланысты қоғамдық ортадағы рөлі мен қызметтері де бүгінгі күні адамзат өмірі үшін маңызды мәселеге айналып отыр. Сондықтанда қазіргі кезде жастардың әлеуметтік-психологиялық дамып қалыптасуына мемлекет жағынан да, қоғамдық қауымдастықтар жағынан да үлкен көңіл бөлінуде. Әрине, тәрбиелі ұл мен қызды қалыптастыратын ең алдымен отбасы. Дегенмен, бала тәрбиесін тек отбасының ісі деп қарамай, қазіргі кезде қоғамдық институттар жастар тәрбиесіне, олардың интеллектуалдық дамуына, әлеуметтік-психологиялық жағынан салауатты өмір сүруге көмектесетін іс-шаралар ұйымдастырып, оған жастарды араластыруда.

Болашақтың иесі ретінде жас өспірім жастардың білім деңгейі жоғары, санасы ашық, білуге деген құштарлығы мен өзін-өзі жетілдіруге, өз еркімен білімін әрқашанда толықтыруға деген ынтасы оларды өмірдің әр кезеңінде кездесетін қиындықтар мен сынақтардан өтуге мүмкіндік береді.

Психолог ғарымдар В.И. Слободчиков, А.В. Петровский, Е.П. Ильин, А.К. Маркова, В.М. Матюхина, А.А. Реан, Х.Т. Шерьязданова, Б.А. Амирова т.б. студент жастардың танымдық қызығушылықтары мен оқу мотивациясының жоғары болуы ұстаздардың кәсіби шеберлігі мен педагогикалық үйлесімді қарым-қатынастың ролін жоғары бағалаған. Олар өздерінің кәсіптік іс-әрекетінде жас өспірімдердің жас, дара, гендерлік ерекшеліктерімен қатар әлеуметтік-психологиялық даму жағдаяттарын ескере отырып, ынталандыра алу, оқуға деген қызығушылықтарын көтеру мен қатар студенттердің өзін-өзі дамыту, жетілдіру қажеттіліктерін де ынталандырудың маңыздылығын атап көрсеткен.

Жас өспірім шақта қыз балалардың оқуға деген танымдық қызығушылықтары ұлдарға қарағанда жоғары келеді. Оны ғылыми әдебиеттерге жасаған теориялық талдаулардан да, жүргізілген эмпирикалық жұмыстардың нәтижелерінен де байқадық. Табиғаты жағынан қыз балалар ұлдарға қарағанда биологиялық, әлеуметтік-психологиялық дамуы бойынша алда болады. Жас өспірім шақта қыздар болашақ туралы көп ойланады, мамандықтары бойынша тұлғалық, кәсіби қасиеттерді өз бойына дамытуға тырысады.

Студенттер әлеуметтік құбылыстарға, тылсым дүниенің құпияларына үлкен қызығушылық танытады. Бұл қызығушылықтардың жауабын білімнен, ғылымнан іздейді. Қазіргі кезде көптеген студенттер интернет арқылы өздерінің осындай қызығушылықтарына бағыт-бағдар алады, жобалық ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатысады. Сонымен бірге, өзінің ішкі жан дүниесін қызығушылық танытып, ішкі мүмкіндіктерін жетілдіруге, дүниетанымын кеңейтуге, өзіндік «Мен» бейнесін байытуға тырысады.

Әдебиеттер тізімі

Шукина Г.И. Проблема познавательного интереса в образовании / М., – 2011. – 351 с.

Самыгина С.И. Формирование положительных мотивов учебно-познавательной деятельности у студентов младших курсов / М.: Изд-во МГПУ, – 2007. – 138 с.

Чураков М.В. Формирование познавательной активности студентов в системе дополнительного образования / Самара, – 2018. – 197с.

Столярчук Л.И., Коробкова С.А. Обучение и воспитание студентов в поликультурной среде вуза: гендерный подход / Воронеж. Изд. ВГПУ, – 2017. – с. 40-44.

**КАИРОВА, Б.К., ИБРАЕВА, Р.Ж.,
ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ**

В статье теоретически проанализированы и эмпирически исследованы гендерные особенности учебной мотивации студенческой молодежи. В теоретическом анализе рассматривалась учебная познавательная мотивация зарубежных, российских, отечественных ученых и ее гендерный аспект. В соответствии с темой эмпирического исследования были выбраны психодиагностические методики и проведена исследования со студентами. Результаты исследования выявили гендерные особенности студентов, вошедших в исследовательскую группу по показателям «овладение знаниями», «овладение профессией», «жажда знаний», «воображение», «выбираю сложные» «направленность на деятельность», «направленность на раскрытие своих внутренних возможностей».

Ключевые слова: учебно-познавательная деятельность, познавательная активность, гендер, гендерные различия, гендерное равенство, гендерное образование, мотив, мотивация.

**KAIROVA, B.K., IBRAEVA, R.ZH., SATKANGULOVA, G.ZH.,
GENDER FEATURES OF STUDENTS ' LEARNING MOTIVATION**

The article theoretically analyzes and empirically studies the gender characteristics of the educational motivation of students. The theoretical analysis considered the educational cognitive motivation of foreign, Russian, and domestic scientists and its gender aspect. In accordance with the topic of the empirical study, psychodiagnostic methods were selected and studies were conducted who were included in the research group according to the indicators «mastering knowledge», «mastering a profession», «thirst for knowledge», «imagination», «I choose difficult», «focus on activity», «focus on revealing their inner capabilities».

Key words: educational and cognitive activity, cognitive activity, gender, gender differences, gender equality, gender education, motive, motivation with students. The results of the study revealed the gender characteristics of students.

УДК 159.96

Севостьянова С.С.,
кандидат медицинских наук,
доцент, профессор кафедры
специального образования
КРУ им. А.Байтурсынова
Костанай, Казахстан

**ФОРМИРОВАНИЕ САМООЦЕНКИ У ДЕТЕЙ
С ЗАДЕРЖКОЙ ПСИХИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ**

Аннотация

Для того чтобы чувствовать себя благополучно, лучше адаптироваться и преодолевать трудности, человеку необходимо иметь положительное представление о себе, иметь адекватную самооценку. Проблема самооценки особенно значима для детей с проблемами в развитии, в том числе и для детей с задержкой психического развития. В статье представлены результаты исследования самооценки детей старшего дошкольного возраста с задержкой психического развития. Описываются основные этапы коррекционно – развивающих занятий по формированию адекватной самооценки, которые могут быть использованы в практической деятельности воспитателей детских дошкольных учреждений.